

НАГЛАСИ КЪМ СЕКСУАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ И СЕКСУАЛНО ПОВЕДЕНИЕ НА УЧЕНИЦИ С УВРЕДЕН СЛУХ

Гарова, Н.П.

Левтерова, Д. С.

ПУ "Паисий Хилендарски"

***Резюме.** В статията се внася анализ на нагласите на учениците с увреден слух към сексуалното образование и сексуално поведение. Проведен е учебен процес по раздел „сексуално образование“ от учебния предмет „Биология и здравно образование“. Преди и след обучението респондентите попълват въпросник с 50 въпроса относно секса като превенция, функции и последици. Преди обучението е проведено и полуструктурирано интервю с респондентите. Резултатите демонстрират, че целенасоченото и методически издържаното сексуално образование при ученици с увреден слух води до промяна на нагласите към сексуалното поведение.*

***Ключови думи:** сексуално образование, ученици с увреден слух.*

ATTITUDES TO SEXUAL EDUCATION AND SEXUAL BEHAVIOR OF STUDENTS WITH IMPAIRED HEARING

Garova, N.P.

Levterova, D.S.

Plovdiv University "Paisii Hilendarski"

***Abstract.** The present article analyzes the attitudes of students with impaired hearing to sexual education and sexual behavior. A learning process has been carried out under the section "Sexual Education" from the subject "Biology and Health Education". Before and after the training, respondents has been filled out a 50 questionnaire on sex as prevention, functions and consequences. Prior to the learning, a semi-structured interview with the respondents was also carried out. The results demonstrate that purposeful and methodically endowed sexual education in students with impaired hearing leads to a change in attitudes towards sexual behavior.*

***Key words:** sexual Education, students with impaired hearing.*

Увод

Въпреки, че сексуалното образование изглежда тема табу и за родители, и за учители, то е част от образователния процес с включен раздел в учебния предмет „Биология и здравно образование“ и има значимост за житейското и социалното функциониране на всеки човек. „Сексуалното образование е също толкова важно за

децата с увреден слух, както и за други деца. Задължението на училището е да подготви децата за цял живот и сексуалността е фундаментално важна част от живота“ (Korzon, 2010).

Основна част

Учениците с увреден слух често не получават достатъчна подготовка със знания за сексуалното поведение. В консервативно-стереотипен план, тематиката се приема от учителите и родителите в повечето случаи като „притеснителна“, „неподходяща“, „смушаваща“ и дори „срамна“. Според Deafax (EARS Campaign, 2012), в общността на лицата с увреден слух са налице по-високи от средните нива на бременност и неподходящо поведение в общността на глухите. Той уточнява, че 35% от хората с увреден слух не получават никакво сексуално образование в училище, 65% казват, че сексуалното образование е недостъпно, а 36% се учат чрез пряк сексуален опит.“

Deafax (EARS Campaign, 2012) представя уникална непросветна изповед, на „една тийнейджърска майка с глухота: „Не знаех нищо за секс, контрацепция или контакти, когато напуснах училище. Никой не можеше да ми обясни правилно за секса на езика на знаците. Не знаех колко сексуални партньори са „нормални“. Когато напуснах училище и напуснах дома, бях изнасилена от мъж. Тогава имаше много хора, които идваха в апартамента ми и ме питаха за секс, а аз просто си мислех, че това е, което трябва да направя“, че това е редно и правилно. Не с толкова шокиращи ситуации и с толкова висока степен на неинформираност са участниците в изследването, но и при тях се отбелязва необходимостта от провеждане на сексуално образование.

Всъщност, както за половата система като структура, функции и развитие, така и за сексуалните отношения като превенция, реализиране и последици е необходимо да се предоставя истинна информация навреме. Тази истинна информация формира знания и отношения за сексуално оправдано и нормирано сексуално поведение.

Метод на изследването

Реализираното изследване е свързано с учебния процес по сексуално образование по учебния предмет „Биология и здравно образование“.

Процедура:

- проведено е полуструктурирано интервю относно знанията и отношенията към сексуалното поведение.

- двукратно са предоставени два авторски въпросника за сексуалната образованост на учениците, преди и след обучение по „Сексуално образование“ по учебния предмет „Биология и здравно образование“. Първият въпросник е попълнен от респондентите в началото на учебната 2017/2018 г., а вторият въпросник е предоставен и попълнен в началото на учебната 2018/2019 г. Обучението по „сексуално образование“ е проведено с включване на Е-обучение и М-обучение.

Анкетата съдържа 50 айтеми, на които се отговаря дихотомно - с „да“ и „не“.

Участници в изследването са 21 ученика с увреден слух на възраст 14 - 18 години от СУ за УУС „Проф. д-р Ст. Белинов“, гр. Пловдив. Сред тях /по данни от полуструктурирано интервю/ са един ученик, който следва традицията на ранните бракове и вече е женен, една ученичка претърпяла изнасилване и практикуваща секс като бизнес, един ученик правил фелацио, един ученик със свободно и фриволно сексуално поведение.

Към получените резултати от въпросниците за участници е приложен йерархичен и двустъпков клъстерен анализ с метод на Ward. Статистическият анализ се отнася до въпросниците, които са проведени с учениците двукратно: преди провеждане на обучението по „сексуално образование“ и след провеждането на обучението по сексуално образование.

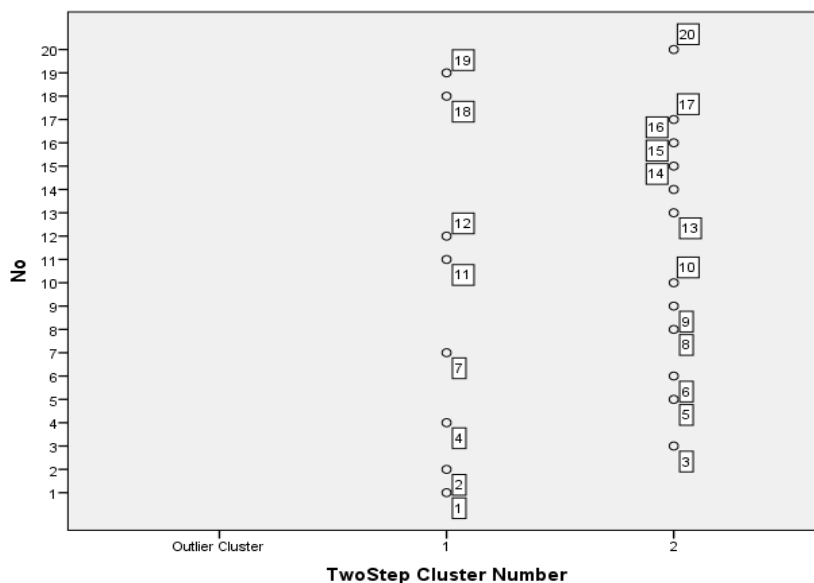
Резултати и дискусия

Резултатите от проведеното изследване преди и след обучението по сексуално образование показват, че визираните данни са съотносими към участниците в изследването. През последните години, към сексуалното образование на ученици с увреждания се извежда специален фокус на внимание. Този специален фокус е изведен поради ситуации, които изглеждат абсурдни и в които понякога се оказват и хората с увреден слух.

При двустъпковия анализ са получени следните резултати:

Преди провеждането на обучението, при първата група въпроси, отнасящи се до пола, проблемите на сексуалния живот и отговорното сексуално поведение се оформят две клъстерни групи. За двете клъстерни групи най-съществена разделяща променлива е Въпрос № 4 – „Смятам че ще науча повече за секса от уроците в училище.“, следван от Въпрос №3 – „Смятам че е редно да говоря за секс с родителите си.“ и Въпрос № 41_School – “Смятам че за секса основно научих от: училище, семейството ми, приятелите ми, познати, Интернет.“ Съвсем ясно от учениците се очертава предопределящата роля на образованието в училище по проблемите на сексуалното поведение. От една страна, полученият резултат е позитивен, защото извежда овладяване на информация с академичен характер, но от друга страна очевидно се е задействал стереотипа за едностранно научаване на факти и процеси, свързани с отговорното сексуално поведение.

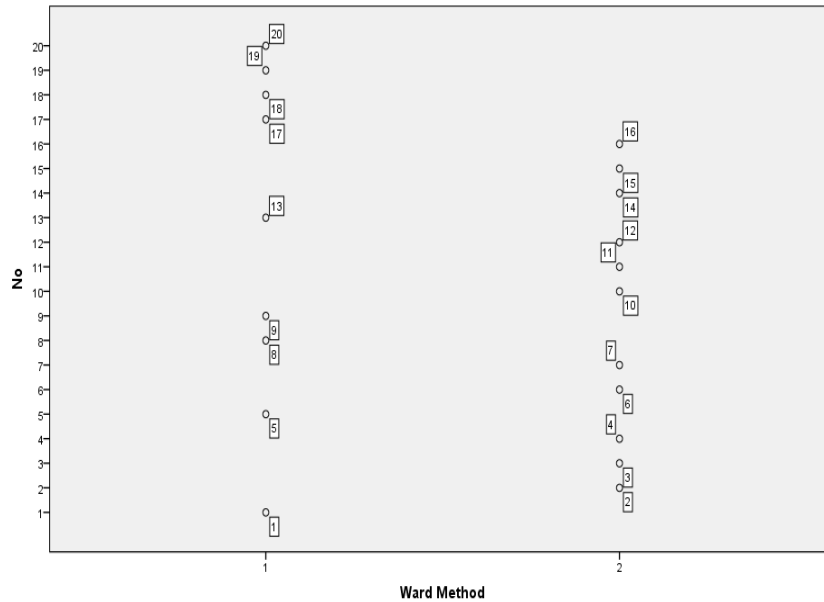
Дендрограма № 1.

След провеждане на обучението за същата група въпроси най-съществено се оказва влиянието на Въпрос № 41_School. “Смятам че за секса основно научих от: училище, семейството ми, приятелите ми, познати, Интернет“. Проведеното обучение,

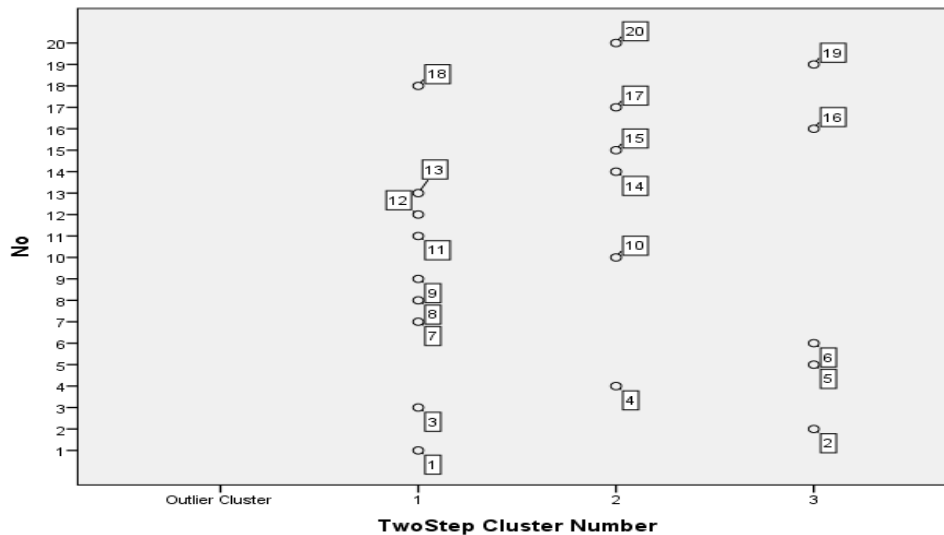
включващо емоции и практика чрез създаване на нови жестови знаци по учебното съдържание по „сексуално образование“ води до промяна на нагласите на учениците за получаване на информация от различни източници.

Дендрограма № 2.

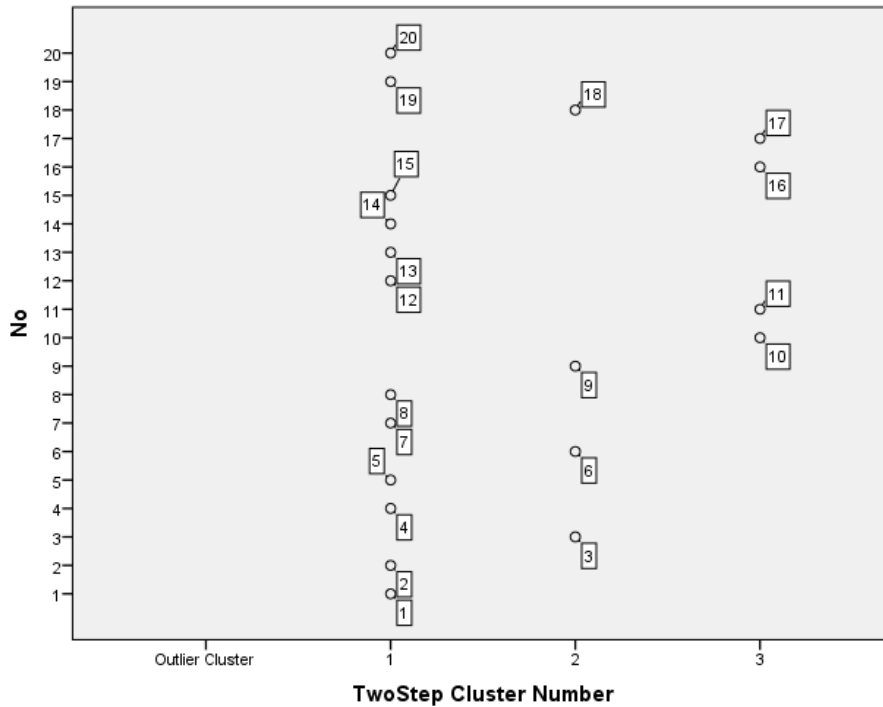
За втората група въпроси, касаещи устройството и функциите на половата система при човека, преди провеждане на обучението ясно се формират три клъстерни групи. Основен фактор за това разделяне е Въпрос № 20 – „Смятам че яйцеклетките не са пълноценни до 18 г.“, следван от №19 – „Смятам че качеството на сперматозоидите е по-ниско във възрастта до 18 г.“.

Дендрограма № 3.

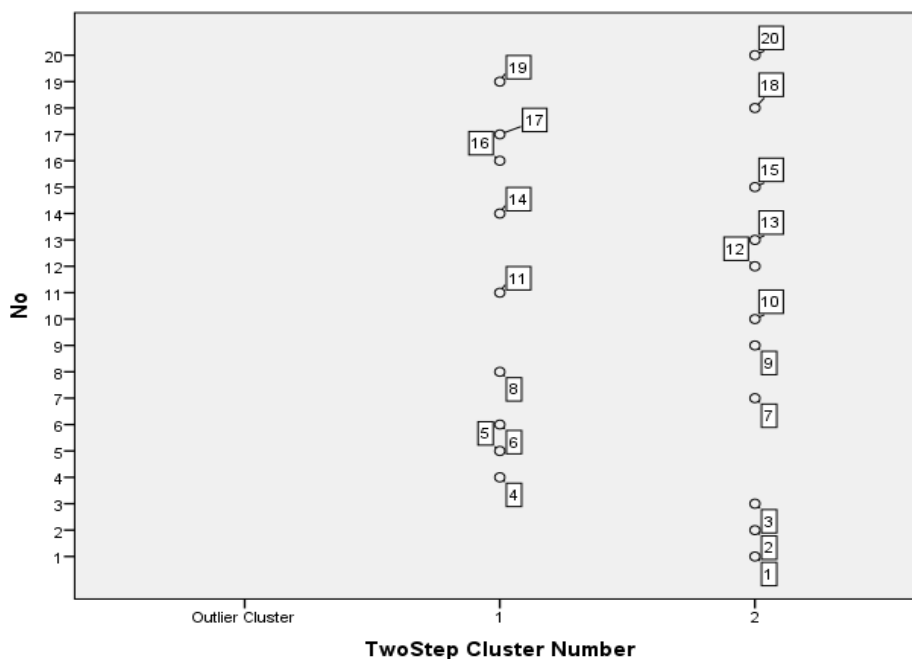
След провеждане на обучението за втората група въпроси добре се формират отново три клъстерни групи. Основен фактор за това разделяне е Въпрос № 5 „Смятам че половата система на човек съзрява към 16-18 г.“, следван от № 20 „Смятам че яйцеклетките не са пълноценни до 18 г.“.

Дендрограма № 4.

За третата група въпроси, касаещи бременността и аборта, преди провеждане на обучението добре се формират две клъстерни групи по метода на йерархичния клъстерен анализ - метод на Ward и от двустъпковия клъстерен анализ. Основен фактор за това разделяне е Въпрос № 42 „Смятам че предпазването от бременност е отговорност на жената.“, следван от № 7 „Смятам че жената забременява по време на овулация.“

Дендрограма № 5.

След провеждане на обучението за тази група въпроси добре се формират две клъстерни групи по метода на йерархичния клъстерен анализ - метод на Ward. Основен фактор за това разделяне е Въпрос № 12 „Смятам че жената не може да забременее след прекъснат полов контакт.“, следван от № 43 „Смятам че абортът носи рискове за жената.“ и № 44 „Смятам че абортът е морално допустим само по медицински показания.“

В първата група са респондентите с номера 1, 2, 4, 7, 9, 10, 12, 14, 15, 18, 19, а във втората - всички останали. Респондентите във втората група отговарят с преобладаващо „да“ на Въпрос №12 „Смятам че жената не може да забременее след прекъснат полов контакт.“

Получаването на нова информация и овладяването на нова научна фактология от респондентите съвсем логично променя и отношението към сексуалното поведение и повишава отговорността към него. Както е видно от резултатите, дори респонденти, които със самочувствие се отнасят към тематиката променят своите нагласи след проведено обучение по тематиката на сексуалното образование. Както бе отбелязано, в учебния процес се използват компоненти на електронно и мобилно обучение, което е в унисон със силния интерес на респондентите към дигитализация. От важно значение за респондентите с увреден слух е и дигиталното онагледяване на структура и функции на половата система. При липса на достатъчно жестове в областта на сексуалното образование и при недостатъчно внимание, използвания модел на обучение е в синергия както с тоталната комуникация като терапевтичен метод, така и с образователния тренд, свързан с универсалния дизайн на учене.

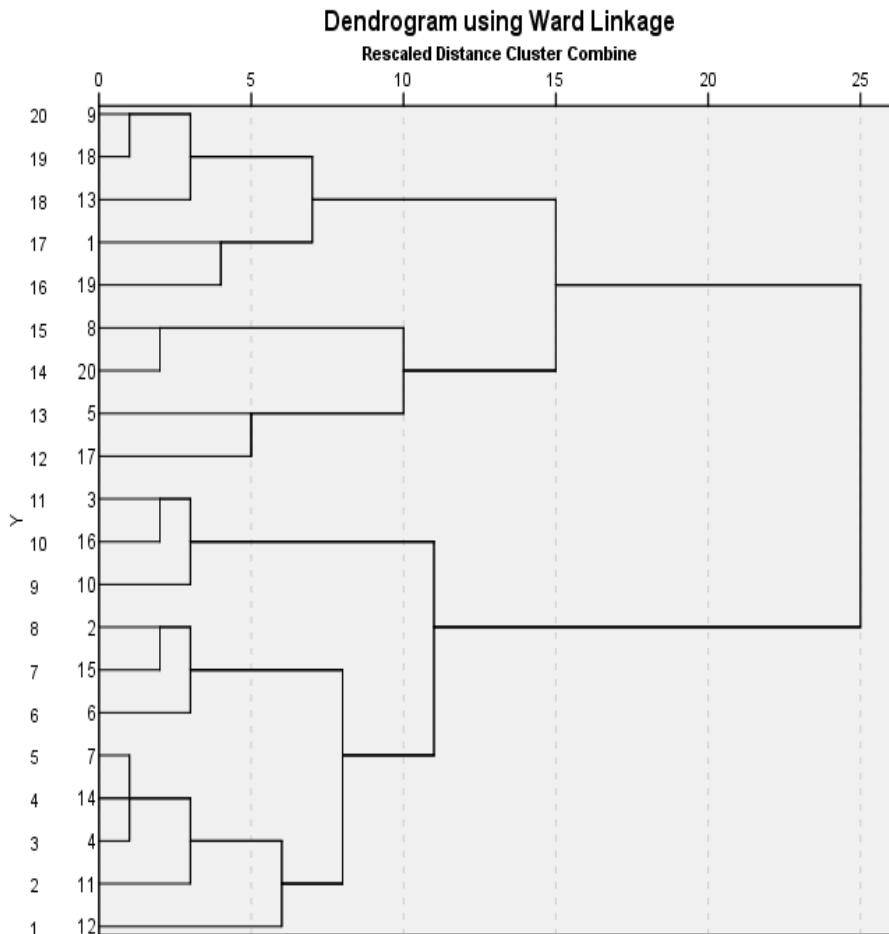
В сравнителен аспект за мнението на респондентите е видима промяната в знанията, които имат преди и след обучението по „сексуално образование“. Промяната касае както знанията за анатомо-физиологичните специфики на половата система, така и знанията за различни аспекти на половото съзряване при мъжа и жената, превенцията, последиците и отговорността към сексуалния живот. Ясно се реализира процеса на игнориране на съществуващи предразсъдъци, че сексът е табу, срам и инстинктивни реакции. Участниците в изследването демонстрират след проведеното обучение по „сексуално образование“, че сексуалното образование е необходимо за да се формират

отговорни, уверени и информирани личности. Когниците в областта на сексуалното образование предоставят възможности за информиран избор относно: функционирането на собственото тяло; емоционалните релации и партньорски отношения; репродуктивното здраве, права и отговорности; предотвратяване на сексуалното насилие и сексуалната абстиненция; превенция на нежелани последици и др.

При провеждането на анкетирането и по време на анализа, напълно се споделя мнението на Kok & Middelaar (2003), че „сексуалното образование включва изцяло информация за медицински, емоционални и психологически аспекти на сексуалността“. В този контекст, интерес представлява **йерархичния анализ**, направен не по отделните айтеми, а съвсем нетрадиционно съобразно участниците-ученици в изследването.

Този нетрадиционен модел за йерархичен анализ бе избран за да се очертае влиянието на споделяни нагласи, ценности и влиянието на възпитателните модели от семейството и общността, независимо от отдавна доказания факт, че „някои учители демонстрират генерален дискомфорт относно сексуалното образование, особено ако то се отнася до деца с увреждания (Kirby & Scales, 1981). Предложеният анализ е свързан с нагласите на респондентите за надграждането на познанията за пола, проблемите на сексуалния живот и отговорното сексуално поведение от провеждането на обучение по сексуално образование по учебния предмет „Биология и здравно образование“. За целта, при реализацията на йерархичния анализ за всеки участник е поставен символичен номер. По този начин се запазва и конфиденциалност за участниците.

Дендрограма № 6.

Първото групиране между участници 9, 18 и 13 е между участници, които по данни от демографията са с ясно изразени множествени увреждания /коморбидност със синдром на Даун, Разстройство от аутистичния спектър, интелектуални увреждания/ и социалните условия при тях са свързвани с предпазване от информация за сексуалното поведение т.е. почти нямат реална представа за сексуалното поведение или имат елементарни познания от случайни информационни източници. Към това групиране се включват участници 1 и 19, които също са в позиции на коморбидност /разстройства от аутистичния спектър и ниско ниво на интелектуално развитие/, обгрижвани до протекционизъм от родителите и с ниска сексуална култура и познания.

Следващото разклонение от дендограмата включва участници 8, 20, 5 и 17. В това групиране е налице съвсем полярна ситуация. Участниците 8 и 17 са с остатъчен слух, спазва традиции за ранен брак норми за ранен сексуален живот и агресивно поведение стигащо до арогантност. Участник 17 спазва общностната традиция за ранен брак. Двата участници имат сексуален опит, споделят за доста специфични поведенчески модели. Те споделят ценности като „отговорността за сексуалното поведение и последиците са на жената“, „всичко ми е позволено“ т.е. отговорността за сексуалното поведение не е налична. Участници 5 и 20 имат слаби познания за секса, но и не проявяват интерес дори към информация. Групирането би могло да се обясни със случайни или социално желани отговори.

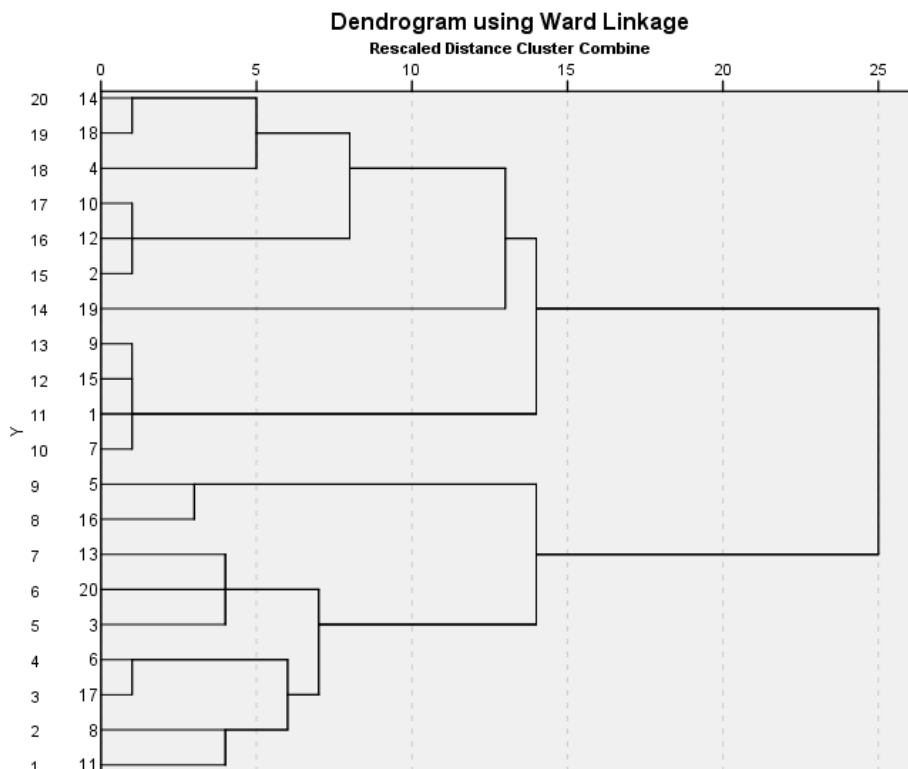
Двете интерпретирани групи оформят първия клъстер, в който преобладават крайностите. От една страна, участници със минимална информация за сексуалното поведение и от друга страна, участници с реализирано сексуално поведение.

Обединяващият аспект в този клъстер е ниската сексуална култура и недостатъчно отговорното сексуално поведение.

Вторият клъстер е по-широк, включва 11 участници и е презентирани в три обособени групи. В първото групиране се включват участници 3, 16 и 10, които са с коморбидност интелектуални затруднения. Тримата участници споделят отхвърляне на ранния полов живот и формираните от семейната среда ценности за отговорно сексуално поведение. Във второто групиране са представени участници 2, 16 и 6, които разбират, приемат и практикуват /по тяхна информация/ сексуалното поведение като бизнес. Третото групиране представя 7,4,14,11 и 12 участници. Участниците от това групиране са от семейна среда, формирала разбираня за сексуалното поведение като отговорно и запознала участниците с проблемите на сексуалния живот. В същото време, прекръстосаното групиране на участници 11 и 14 съвпада със споделяната от тях самите информация за вече провеждан сексуален живот.

Респондентите с увреден слух се сблъскват с по-големи трудности при достъпа до точни сексуални познания поради липса на достъп до добри обяснителни модели на обяснения с жестови знаци и липсата на достатъчно жестови знаци, ниски нива на сексуална грамотност и културални бариери. Според Barlett K. (2015), типът училищна среда не влияе на източниците на сексуална информация, но учениците, посещаващи училища, не са толкова склонни да изпитват нежелани сексуални резултати. Сексуалното образование е трудна област, защото среща много бариери от емоционално и социално ниво на приемане. Но, тези затруднения могат да се преодоляват, когато когнитивното ниво на приемане е повишено чрез обучение.

Дендрограма № 7.

Втората дендограма на йерархичния анализ представя групираня на участниците след проведеното обучение по сексуално образование по учебния предмет „Биология и здравно образование“ и след създаването на нови жестови знаци по учебното съдържание от участниците. Във втората дендограма също са оформени два големи клона, но първият клон е с 11 участника, а вторият с 9 участника т.е очевидно е преразпределението на участниците.

В първият клон на дендограмата са включени четири големи групираня, с две вътрешни подчинителни групираня и две прекръстосани групираня. В първото групиране са участници 14 и 4 и вътрешно представен участник 18. Видимо са групирани участници с различно ниво на когниции и практика за сексуалния живот. Във второто групиране е включено първото и е разширено с участници 10, 12 и 2, като прекръстосването е между участници 10 и 2. Участниците са с познания за сексуалния живот и разбираня за отговорно сексуално поведение. Третото групиране добавя участник 19, който споделя разбиранята на участниците в предходните групираня. Четвъртото групиране добавя участници 9, 15, 1 и 7, които имат полярни разбираня и практика относно сексуалния живот. В първия клон на дендограмата се очертава тенденция за групиране на участници с различни познания, а и различно ниво на практика относно сексуалния живот. Тази тенденция се дължи на проведеното обучение и преодоляване на консервативния стереотип за „забранени теми“, „теми табу“ или просто теми, свързани със сексуалния живот. Участниците вече са наясно, че сексуалното поведение се презентира чрез знания за анатомични специфики при двата пола, знания за протичащите процеси и последици от определен модел на поведение.

Във втория клон на дендограмата, също са включени четири групираня. Като отделно групиране е участник 11., който споделя за участие в орален секс. Второто групиране е с участници 8 и 6, които споделят, че водят полов живот, и вътрешно позициониран участник 17 към участник 6. Участник 17 е с ранен брак спорде традициите на етноса, към който се идентифицира. Третото групиране е с участник 20 и прекръстосан с участници 3 и 13. Това групиране също е полярно, Тримата участници в него не са водили сексуален живот и семействата им строго следят да не се случва. Четвъртото групиране е с участник 5 и вътрешно групиран участник 16. Дватама участници имат множествени увреждания, не са водили полов живот. Вторият клон на дендограмата ясно очертава групираня на участници според сексуалното им поведение. След проведеното обучение по „сексуално образование“, фокусът на респондентите определено извежда към индивидуалната отговорност за сексуалния живот при всеки участник.

Направеният клъстерен анализ на айтемите дава основание да се смята, че целенасоченото сексуално образование е изключително важно за повишаване на нивото на знания за пола и половия живот при подрастващите, за формирането на нагласи за отговорно сексуално поведение, за резултатите и необходимостта от сексуалното здравно образование. Сексуалното образование не следва да е negliжирано образователно пространство. То е важен аспект за развитието на всеки човек.

Заклучение

Образователното приобщаване и социалното включване на учениците с увреден слух може и се случва в различен средови контекст. Но, най-важната цел на процесите на приобщаване е свързана с подготовката, която дава училището за житейско и социално функциониране. Неотменен компонент на цялостното функциониране на всеки човек е сексуалното поведение. То се конструира чрез традиции и знания, компетенции и отношения. За да се избегнат хаотичните, повърхностните и случайни

когниции, нежелани последствия особено при ученици с увреден слух е необходимо сексуалното образование да се реализира в необходимата сериозност, научна фактология и емоционално-социална подкрепа. В този аспект, нагласите на учениците с увреден слух към сексуалното образование, а следователно и към сексуалното поведение могат да бъдат сериозни и отговорни, с фактологическа плътност и формирани компетенции.

Литература

1. Barlett K. (2015). Sources of sexual knowledge and associated outcomes in a deaf population. *Psychology & Philosophy*. <https://twu-ir.tdl.org/handle/11274/9992>
2. Kirby, D. & Scales, P. (1981). An analysis of state guidelines for sex education, instruction in public schools. *Family Relation*, 30, 229-237.
3. Kok, E. & Middelaar, M. van (2003). Geen kopietjes meer. Seksuele voorlichtingsmaterialen voorlichtingsmaterialen en seksuele voorlichting aan dove kinderen en jongeren. Utrecht: Transact.
4. <https://www.deafax.org/>